

विद्यासागर विश्वविद्यालय
VIDYASAGAR UNIVERSITY

Question Paper

B.A. General Examinations 2022

(Under CBCS Pattern)

Semester - IV

Subject : SANSKRIT

Paper : DSC 1D/2D - T

SANSKRIT GRAMMAR

Full Marks : 60

Time : 3 Hours

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

1. एतेषु पञ्चप्रश्नाः समाधेयाः ।

2×5=10

(क) ककार-शकारयोः उच्चारणस्थानं किम् ?

(ख) स्पर्शवर्णाः कतिविधाः ? के च ते ?

(ग) अल् इत्यनेन किम् बोध्यते ? 'तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य' इति सूत्रे 'तस्मिन्' इति पदस्य अर्थः कः ?

(घ) विसर्जनीयसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम् ? विप्रतिषेधे किं कर्तव्यम् ?

(ङ) सन्धिं करोतु कयोरपि द्वयोः

(अ) उप + इन्द्रः (आ) तत् + शिवः (इ) उद् + स्थानम् (ई) अहः + अहः

P.T.O.

(च) सन्धिविच्छेदं करोतु कयोरपि द्वयोः—

(अ) विष्णुस्त्राता (आ) पुंस्कोकिलः (इ) ब्रह्मर्षिः (ई) दैत्यारिः ।

(छ) अधिकरणकारके अपादानकारके च का विभक्तिः भवति ।

(ज) नमस्-शब्दयोगे का विभक्तिः भवति ? अपायशब्दस्य अर्थः कः ?

2. एतेषु चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः ।

5×4=20

(क) वाह्यप्रयत्नसम्बन्धे संक्षेपेण लेखनीयम् ।

(ख) चतुर्दशमाहेश्वरसूत्राणि क्रमेण लिखितव्यानि ।

(ग) 'एचोऽयवायावः' इति सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्या कार्या ।

(घ) निम्नलिखितेषु प्रयोगेषु सन्धिकार्यं कुर्वन्तु :

(अ) महा + ऋषिः (आ) पूर्णः + चन्द्रः (इ) तत् + मात्रम्

(ई) मनस् + रथः (उ) पृथ्वी + ईश्वरः ।

(ङ) 'षष्ठीशेषे' इति सूत्रे शेष-शब्दस्य अर्थः कः ? सम्बन्धमात्रविवक्षायाम् अपरेषु कारकेषु षष्ठीविभक्तिः स्यादिति सोदाहरणम् आलोच्यताम् ।

(च) अधिकरणम् कतिविधम् ? प्रत्येकस्य सोदाहरणं संक्षेपेण व्याख्या कार्या ।

3. निम्नेषु प्रश्नत्रयं समाधेयम् ।

10×3=30

(क) अकारस्य अष्टादशभेदाः कथं सम्भवेदिति ससूत्रं सोदाहरणम् आलोच्यताम् ।

(ख) लघुसिद्धान्तकौमुद्यनुसारं प्रगृह्यसंज्ञाविषये नातिदीर्घा आलोचना कार्या ।

(ग) क्रियायां स्वातन्त्र्येण विवक्षितार्थस्य का संज्ञा स्यात् ? लघुसिद्धान्तकौमुद्यनुसारं 'प्रातिपदिकार्थ-लिङ्गपरिमाणवचनामात्रे प्रथमा', इति प्रथमाविभक्तिविधायकस्य सूत्रस्य व्याख्यां लिखत ।

(घ) 'अकथितं च' इति सूत्रस्य उदाहरणसहव्याख्या करणीया ।

(ङ) लघुसिद्धान्तकौमुद्यनुसारं 'स्तोः श्रुना श्रुः', 'ष्टुना ष्टुः' चति सूत्रद्वयोः व्याख्या कार्या ।

বঙ্গানুবাদ

১। নীচের যেকোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

২×৫=১০

- (ক) ককার-শকারের উচ্চারণস্থান কি?
- (খ) স্পর্শবর্ণ কটি ও কি কি?
- (গ) অন্ এই পদের দ্বারা কি বোঝা? 'তস্মিন্মিতি নির্দিষ্ট পূর্বস্য' এই সূত্রে 'তস্মিন্' পদের অর্থ কি?
- (গ) বিসর্জনীয় (বিসর্গ) সংজ্ঞা বিধায়ক সূত্রটি কি? বিপ্রতিষেধে কি করা উচিত?
- (ঘ) সন্ধি করো যে কোনো দুটি :
- (অ) উপ + ইন্দ্রঃ (আ) তৎ + শিবঃ (ই) উদ্ + স্থানম্ (ঈ) অহঃ + অহঃ
- (ঙ) সন্ধি করো যে কোনো দুটি :
- (অ) বিষুস্ত্রাতা (আ) পুংস্কোকিলঃ (ই) ব্রহ্মর্ষিঃ (ঈ) দৈত্যারিঃ।
- (চ) অধিকরণকারকে ও অপাদান কারকে কি কি বিভক্তি হয়?
- (ছ) নমস্ শব্দের যোগে কি বিভক্তি হয়? অপায় শব্দের অর্থ কি?

২। নীচের যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

- (ক) বাহ্যপ্রযত্নসম্বন্ধে সংক্ষেপে লেখ।
- (খ) ১৪টি মাহেশ্বর সূত্র ক্রমানুসারে লেখ।
- (গ) 'এচো হয়বায়াবঃ' এই সূত্রটির উদাহরণসহ ব্যাখ্যা কর।
- (ঘ) নিম্নলিখিত প্রয়োগগুলি থেকে সন্ধি করো :
- (অ) মহা + ঋষিঃ (আ) পূর্ণঃ + চন্দ্রঃ (ই) তৎ + মাতরম্ (ঈ) মনস্ + রথঃ (উ) পৃথ্বী + ঈশ্বরঃ
- (ঙ) 'ষষ্ঠী শেষে' এই সূত্রের শেষ শব্দের অর্থ কি? সম্বন্ধমাত্রাবিবক্ষা করলে অন্য করকগুলিতেও ষষ্ঠী বিভক্তি হয় এটি উদাহরণ সহ আলোচনা কর।
- (চ) অধিকরণ কয়প্রকার? প্রত্যেকটির উদাহরণ সহ ব্যাখ্যা কর।

৩। নীচের যেকোনো **তিনটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :

১০×৩=৩০

- (ক) ১৮ প্রকারের অ-কার কিভাবে হয় সূত্র ও উদাহরণ সহ আলোচনা কর।
- (খ) লঘু সিদ্ধান্তকৌমুদী অনুযায়ী প্রগৃহ্যসংজ্ঞা বিষয়ে আলোচনা কর।
- (গ) ক্রিয়াতে স্বতন্ত্র ভাবে বিবক্ষিতের কি সংজ্ঞাপ্রাপ্ত হয়? লঘুসিদ্ধান্তকৌমুদী অনুসারে প্রথমা বিভক্তি বিধায়ক ‘প্রাতিপদিকার্থলিঙ্গপরিমাণবচনমাত্রে প্রথমা’ এই সূত্রের ব্যাখ্যা কর।
- (ঘ) ‘অকথিতঞ্চ’ এই সূত্রের উদাহরণ সহ ব্যাখ্যা কর।
- (ঙ) লঘুসিদ্ধান্তকৌমুদী অনুসারে ‘স্তোঃ শূনা শূচঃ’ ও ‘ষ্টুনা ষ্টু’ এই সূত্র দুটির ব্যাখ্যা কর।

—

বিদ্যাসাগর বিশ্ববিদ্যালয়
VIDYASAGAR UNIVERSITY
Question Paper

B.A. General Examinations 2022
(Under CBCS Pattern)
Semester - IV
Subject : SANSKRIT
Paper : SEC 2 - T

Full Marks : 40

Time : 2 Hours

*Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.
The figures in the margin indicate full marks.*

[BASIC ELEMENTS OF AYURVEDA]

1. **चत्वारः** प्रश्नाः समाधेयाः ।

5×4=20

- (क) माधवाचार्यस्य संक्षिप्तपरिचयः प्रदेयः ।
- (ख) आयुर्वेदशास्त्रे वाग्भट्टाचार्यस्यावदानं प्रतिपादयत ।
- (ग) आत्रेय-पुनर्वसुविषये एका टीका लेख्या ।
- (घ) आयुर्वेदशास्त्रानुसारं हेमन्तकालस्य वैशिष्ट्यमालोचयत ।
- (ङ) वसन्तकालस्य भोजनविधिः वर्णनीयः ।
- (च) 'तपो ब्रह्मेति' इत्युक्तेः सार्थकतां प्रतिपादयत ।

P.T.O.

2. প্রশ্নদ্বয় সমাধেয়ম্।

10×2=20

- (ক) আয়ুর্বেদশাস্ত্রানুসারতঃ সুশ্রুতসংহিতায়াঃ গুরুত্বং প্রতিপাদনীয়ম্।
- (খ) চরকসংহিতানুসারম্ আদানকালস্য বৈশিষ্ট্যানি আলোচয়ত।
- (গ) ধন্বন্তরিসম্প্রদায়স্য পরিচয়ঃ প্রদেয়ঃ।
- (ঘ) তৈত্তিরীয়োপনিষদঃ ভৃগুবল্ল্যনুসারং ব্রহ্মণঃ স্বরূপমালোচয়ত।

বঙ্গানুবাদ

১। নীচের যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

- (ক) মাধবাচার্যের সংক্ষিপ্ত পরিচয় প্রদান কর।
- (খ) আয়ুর্বেদশাস্ত্রে বাগ্ভট্টাচার্যের অবদান প্রতিপাদন কর।
- (গ) আত্রেয়পুনর্বসুবিষয়ে একটি টীকা লেখ।
- (ঘ) আয়ুর্বেদশাস্ত্রানুসারে হেমন্তকালের বৈশিষ্ট্য আলোচনা কর।
- (ঙ) বসন্তকালের ভোজনবিধি বর্ণনা কর।
- (চ) “তপো ব্রহ্মোতি”—এই উক্তিটির সার্থকতা প্রতিপাদন কর।

২। নীচের যেকোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

১০×২=২০

- (ক) আয়ুর্বেদশাস্ত্রানুসারে সুশ্রুতসংহিতার গুরুত্ব প্রতিপাদন কর।
- (খ) চরকসংহিতানুসারে আদানকালের বৈশিষ্ট্য আলোচনা কর।
- (গ) ধন্বন্তরি সম্প্রদায়ের পরিচয় প্রদান কর।
- (ঘ) তৈত্তিরীয়োপনিষদের ভৃগুবল্ল্যনুসারে ব্রহ্মের স্বরূপ আলোচনা কর।

OR

[YOGASUTRA OF PATANJALI]

1. चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः ।

5×4=20

(क) 'अथ योगानुशासनम्'—इत्युक्तेः तात्पर्यं प्रतिपादयत ।

(ख) योगदर्शनानुसारं प्रमाणानि प्रतिपादय ।

(ग) 'तयः पञ्चतय्यः क्लिष्टाक्लिष्टाश्च'—व्याख्यात ।

(घ) क्लेशाः कतिविधाः ? तेषां स्वरूपमालोचयत ।

(ङ) के यमाः ? तेषां किं स्वरूपम् ?

(च) योगसूत्रानुसारं समाधिविषये एका टीका लेख्या ।

2. प्रश्नद्वयं समाधेयम् ।

10×2=20

(क) चित्रवृत्तयः काः ? तासां निरोधोपायाः प्रतिपादनीयाः ।

(ख) योगः कः ? कानि च तस्य अङ्गानि ? संक्षेपेण आलोचयत ।

(ग) योगसूत्रानुसारम् ईश्वरस्वरूपं प्रतिपादयत ।

(घ) प्राणायामस्य लक्षणं भेदाश्च वर्णय ।

বঙ্গানুবাদ

১। নীচের যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

৫×৪=২০

(ক) “অথ যোগানুশাসনম্”—এই উক্তিটির তাৎপর্য প্রতিপাদন কর ।

(খ) যোগদর্শনানুসারে প্রমাণ বিষয়ে আলোচনা কর ।

(গ) “বৃত্তয়ঃ পঞ্চতয়্যঃ ক্লিষ্টাক্লিষ্টাশ্চ”—ব্যাখ্যা কর ।

(ঘ) ক্লেশ কয়প্রকার? এদের স্বরূপ আলোচনা কর ।

P.T.O.

(ঙ) ‘যম’ বলতে কী বোঝ? তাদের স্বরূপ বর্ণনা কর।

(চ) যোগসূত্রানুসারে সমাধিবিশয়ে একটি টীকা লেখ।

২। নীচের যেকোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

১০×২=২০

(ক) চিন্তবৃত্তিগুলি কী কী? এদের নিরোধের উপায়গুলি প্রতিপাদন কর।

(খ) যোগ কী? যোগের অঙ্গগুলি কী কী? সংক্ষেপে আলোচনা কর।

(গ) যোগসূত্রানুসারে ঈশ্বরস্বরূপ প্রতিপাদন কর।

(ঘ) প্রাণায়ামের লক্ষণ ও ভেদ বর্ণনা কর।
